

Periodista a Barcelona durant la guerra civil

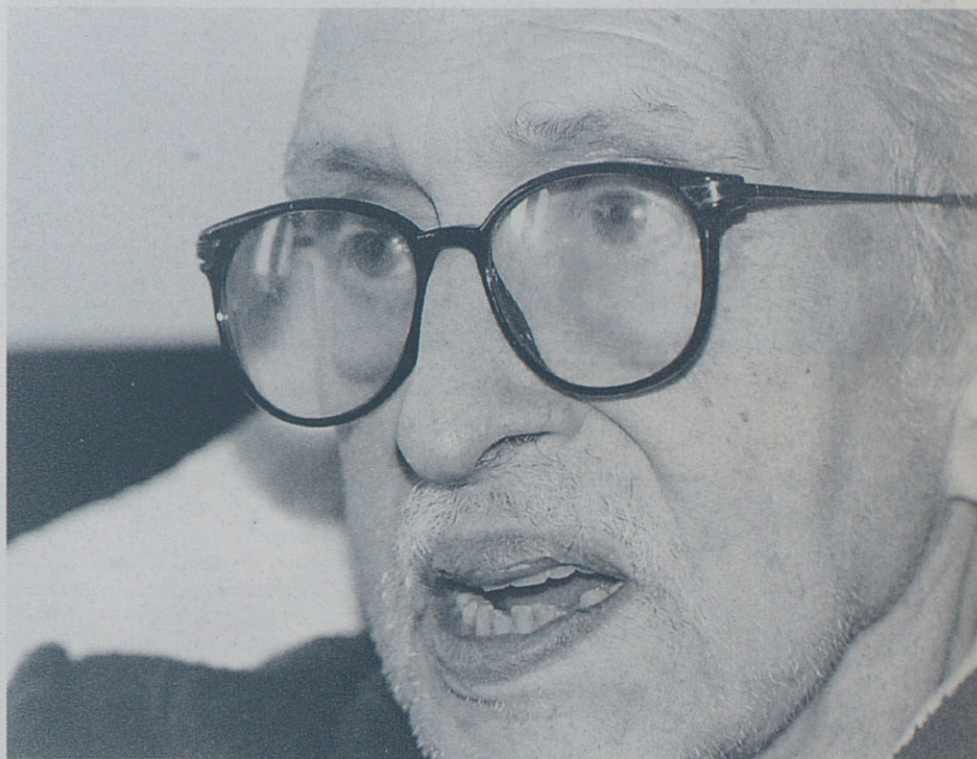
Josep Maria Lladó recorda l'època de director de *La Humanitat*, el 1936-37

—Jaume Fabre—

La Humanitat, el diari oficial d'ERC, va aparèixer per primer cop el 9 de novembre de 1931, set mesos després que el partit del qual era portaveu hagués obtingut, en les eleccions municipals que van portar la República, una victòria que li suposà obtenir el govern de l'Ajuntament de Barcelona i de la nova Generalitat de Catalunya.

La Humanitat fou suspès per ordre governativa el 10 d'octubre de 1934, després dels fets que van apartar ERC del govern i van comportar l'empresonament dels seus principals dirigents, inclòs Lluís Companys, president de la Generalitat, i fundador i director oficial del diari. Mentre la publicació va estar suspesa, ERC va utilitzar com a òrgan diari d'expressió a Barcelona *La Ciutat*, una capçalera que era propietat de Marià Rubió i Tudurí.

El primer director del diari, fins als fets d'octubre, fou Lluís Capdevila. Va ser succeït per Josep Maria Massip, que va

FOTOS: GUILLEM HUERTAS

dirigir primer *La Ciutat*, després *Última Hora*, quan ERC va treure aquest diari de tarda el 18 d'octubre de 1935, i, alhora, *La Humanitat*, quan va reaparèixer el 16 de gener de 1936, pocs dies abans de les eleccions que van retornar el poder a ERC i van permetre la sortida de la presó dels seus principals dirigents.

—“Als editorials criticava els excessos de grups que eren al govern amb ERC, sense saber si era convenient des d'un punt de vista polític”—

En començar la guerra civil, doncs, Lladó era redactor d'*Última Hora*. Lladó, que té ara 85 anys, recorda com va ser el seu nomenament com a director de *La Humanitat*:

—Per entrar a *La Vanguardia* vaig haver de demanar permís. Jo estava vinculat al grup de *L'Opinió*, i necessitava l'autorització del partit. Quan en Martínez Tomás em va oferir d'entrar al diari dels Godó, en Lluhí, en Xirau i en Tarradellas em van dir que els semblava molt bé que acceptés, perquè així els podria ajudar des de dintre. Jo estava molt bé a *La Vanguardia*, perquè hi cobrava més que a tots els altres diaris. Però quan, l'octubre de 1935, ERC va treure un diari de tarda, *Última Hora*, vaig deixar *La Vanguardia* per anar-hi a treballar, ja que preferia fer-ho en un diari català.

—El fet de pertànyer al grup de *L'Opinió*, que des de 1933 es trobava enfrontat a ERC i que havia arribat a formar un partit propi, el Nacionalista Republicà d'Esquerra, ¿no va ser un impediment per entrar a *Última Hora*?

—Quan surt el primer número d'*Última Hora*, el Bienni Negre ja era a les últimes, i durant aquells mesos d'anticatalanisme els de *L'Opinió* ja havien superat les seves diferències amb la direcció d'ERC i érem a punt de tornar-nos-hi a integrar. Cal no oblidar que Companys i Lluhí van estar junts a la presó.

En començar la guerra, Massip va fugir, i per ocupar el seu lloc Companys va designar Josep Maria Lladó, militant d'ERC i periodista que fins aquell moment havia començat a exercitar-se en l'ofici el 1930 a *La Publicitat*, amb 19 anys; que s'havia vinculat després al grup secessionista del diari *L'Opinió*; que havia estat al *Heraldo de Madrid* quan va viure, l'any 1932, a la capital com a secretari del ministre d'Hisenda, Jaume Carner; que havia passat a *La Vanguardia* en tornar a Catalunya, a mitjan 1933; i que havia retornat a la premsa catalanista com a redactor d'*Última Hora*, el diari de tarda que va treure ERC el 18 d'octubre de 1935.

—Els militants d'un partit que treballàveu en un diari del mateix partit, ¿cobràveu com a redactors o es considerava que era una feina d'alliberat?

—Jo sempre vaig treballar com a professional, tant en els diaris d'ERC com en els que no n'eren. No es pot oblidar que quan ja era manifesta la meua militància a ERC jo treballava a *La Publicitat*, on la majoria de redactors eren d'Acció Catalana, i que una bona part dels redactors dels diaris d'ERC no eren militants del partit. A *Última Hora* jo era l'únic amb carnet. Ni en Valldeperes, ni en Sempronio, ni en Jou, ni en Gasch no en tenien. Hi havia simpatitzants, però militants no.

—El 18 de juliol de 1936 eres redactor d'*Última Hora*...

—M'hi cuidava de la informació judicial, i per això vaig assistir al consell de guerra i a l'afusellament del general Goded, el Lizcano de la Rosa i el López Varela. Vaig estar-hi fins a l'octubre de 1936, quan en Josep Maria Massip, que era director alhora d'*Última Hora* i de *La Humanitat*...

—Els dos diaris es feien conjuntament?

—Tenien un mateix director, un mateix administrador —en Manuel Companys, germà del president—, una mateixa redacció i uns mateixos tallers. La taula de redacció la feien servir a la

—“Quan en Martínez Tomás em va oferir d'entrar al diari dels Godó, la direcció d'ERC em va fer acceptar, perquè així els ajudaria des de dins”—

tarda els redactors de *La Humanitat* i al matí els d'*Última Hora*, que eren si fa no fa els mateixos. La rotativa amb què es tiraven els dos diaris es va comprar nova quan es va treure *Última Hora*, el 1935. Aquesta rotativa, que era al carrer Tallers, la van confiscar els de Falange el 1939 i la van enviar al *Diario de Guadalajara*.

—Parlàvem del que va fer en Massip l'octubre de 1936...

—No li agradava la situació en què es trobava el país. Em va cridar i em va dir que se n'anava a París amb en Donald Rogers, íntim amic seu que era corresponsal de diaris nord-americans, i que si mentrestant em podia fer càrrec de la direcció de *La Humanitat*, ja que jo era la persona de més confiança del partit que hi havia a la redacció. En aquell moment en Massip era tinent d'alcalde, diputat a Corts i delegat de l'Estat a la Tabacalera, a més de director dels dos diaris. Naturalment, no va tornar; no perquè aquí hagués de témer res, sinó perquè aquí no es vivia una situació còmoda per a ningú.

—Així et vas trobar de director de *La Humanitat*. Quants anys tenies?

—Vint-i-cinc. Al principi hi vaig constar com a director provisional, mentre en Massip era fora, i seguïem mantenint la ficció que ell era el director. Però quan ja va ser evident que no pensava tornar, en Companys em va cridar i em va confirmar en el càrrec. No em feia cap gràcia, perquè eren moments molt difícils i em trobava que havia de prendre pel meu compte decisions sobre la línia editorial del diari.

—El partit no et donava orientacions concretes?, no tenies un enllaç amb el govern?

—Res de res. Decidia lliurement el contingut dels editorials o dels articles que signava. I així em

trobava que criticava els excessos de grups polítics que eren al govern amb ERC, sense saber ben bé si era convenient des d'un punt de vista polític. Jo vaig actuar sempre com a professional, i no com a comissari polític, i en Companys mai em va donar cap consigna, tot i que diverses vegades li vaig demanar unes pautes d'actuació o algunes orientacions. Em deia: "Jo ja sé com penses i tu saps quina és la línia del partit. Per tant, llibertat. Tu mateix..."

—Una actitud molt política. Potser era una manera de no comprometre's ell i poder-te carregar les culpes a tu si no l'encertaves...

—El que es comprometia era jo. Arribava un moment que m'alegrava que existís la censura de guerra, perquè així m'eximia de prendre decisions sobre alguns textos.

—Com funcionava la censura a Barcelona, durant la guerra civil?

—Depenia de Govern Civil. Hi treballava en Josep Maria Xicota, encara que sé que no li agrada que es digui. De fet, no hi portàvem tots els originals, sinó només aquells que consideràvem que podien ser compromesos. Els esports i totes aquestes coses no passaven per la censura.

—La censura podia impedir la publicació de textos que afectessin la seguretat, però tot i així quedava un marge força ampli de qüestions en les quals havia de decidir el director...

—M'havia d'enfrontar als anarquistes i als comunistes denunciant coses que no eren capaçes de resoldre des del govern. Quan a en Pere Ardiaca, director de *Treball*, li corresponia ser mobilitzat, el van nomenar cap de premsa del Front de l'Est perquè es pogués quedar a la reraguarda. Ho vam denunciar des de *La Humanitat*, i els de *Treball* van contestar amb

Periodistes especialitzats en informació de la Generalitat fent broma al pati dels tarongers durant el primer any de guerra civil.

D'esquerra a dreta: J. Vilà, de l'oficina de premsa de Presidència, Bosch, Font Ferran, Pere Torres Morell, Massip, Esteve, Busquets Molas, Gómez, Civera Sormaní i Romeva (d'esquena).

(Foto cedida per Pere Torres Morell)

—“A la censura de guerra no hi portàvem tots els originals, sinó només aquells que consideràvem que podien ser compromesos”—

una altra nota, força llarga, en què deien: "Ja veurem si el senyor Lladó no mira d'escapar-se d'anar al front amb l'excusa que és curt de talla..."

—Fins i tot entre col·legues us les fotíeu? Aleshores sí que Barcelona no era cap "oasi català"!

—Tot plegat era molt absurd, perquè ens atacàvem entre els partits que estàvem junts al govern i que teníem al davant un enemic molt poderós contra el qual hauríem d'haver estat ben units. Jo no atacava per pròpia iniciativa, però si m'atacaven a mi, em defensava. Me les vaig tenir molt fort amb en Gabriel Trillas, el director de *Las Noticias* quan aquest diari va passar a la UGT. També vaig publicar un article contra els polítics i periodistes que fugien, sovint carregats de diners, i *Solidaridad Obrera* va contestar felicitant-me per "la fina ironia" i fent una referència al fet que en Massip, l'anterior director del meu diari, era un d'aquests periodistes que havien fugit.

—En Massip et va enredar a tu per a *La Humanitat*. I per a *Última Hora*, qui va enredar?

—En teoria en Roig i Guvernau, que també era militant del partit, però en la pràctica també a mi, perquè en Roig era el compaginador del diari, i encara que constava com a director, qui decidia sobre els continguts acabava sent jo. Fins a tal punt ell ho considerava també així, que el gener del 1939 va decidir quedar-se aquí. Ell em deia: "No em passarà res; jo només he fet de tècnic". I encara que jo tractava de fer-li veure que el sol fet de ser periodista i constar com a director d'un diari de partit ja seria prou perquè li fessin pagar, ell va decidir quedar-se. L'error li va costar un consell de guerra i la pena de mort. I encara que el van indultar, es va passar uns anys a la presó.

—Portar dos diaris alhora, en les difícils condicions de la guerra civil, no devia ser complicat només per la línia editorial, sinó també a un nivell pràctic. Cada vegada podíeu disposar de menys redactors, a mesura que anaven cridant les llesves...

—Disminuïen els redactors, però com que també disminuïen les pàgines, perquè cada cop hi havia menys paper disponible... Al matí anava a preparar el diari de tarda, *Última Hora*, i a la tarda anava a preparar el diari de l'endemà al matí, *La Humanitat*.

Vaig nomenar Fermí Vergés com a sotsdirector i cap de redacció. En alguns moments, les dificultats per fer el diari van ser fins i tot de presència física, perquè per exemple durant els Fets de Maig no podíem ni sortir al carrer, perquè t'aturaven a cada moment. La redacció era a la Ronda de la Universitat, molt a prop d'on hi havia el tiroteig més intens. Tot era tancat, i per menjar sort en vam tenir que als baixos del nostre edifici hi havia un bar amb una porta que es comunicava per l'escala. Vam estar cinc o sis dies a la redacció, dia i nit. El diari va estar un parell de dies sense sortir, perquè no hi havia ni manera de distribuir-lo.

Jo no sabia amb qui posar-me en contacte, en veure que els partits que eren al govern es mataben entre ells. Bloquejats a la redacció, què haviem de dir, per no complicar més la situació? Vaig publicar uns articles força valents, defensant l'ordre, i quan finalment vaig poder parlar amb en Companys, em va contestar el de sempre: "Tu mateix, tu mateix..."

—Algun cop m'havies explicat que vas col·locar l'Àngel Marsà a la redacció de *La Humanitat*. No fa gaire ho vaig comentar a Josep Tarín i em va dir que no era veritat, que en Marsà havia estat treballant a l'Ajuntament durant tota la guerra.

—Com, que no és veritat?! En Marsà jo el coneixia de *La Vanguardia*, on ell ocupava un lloc important quan hi vaig anar a treballar. Mentre vaig ser-hi em va fer la vida impossible: pretenia que fes alhora la informació de tribunals i la de policia, i era impossible que a les dues de la matinada estigués cada dia al mateix temps a la jefatura de policia i al jutjat de guàrdia, per recollir l'última informació abans del tancament del diari. En el fons ho feia per fer-me la punyeta, perquè em tenia enveja i temia que jo arribés a ser secretari de redacció. Fins que me'n vaig atipar i vaig marxar, contra el parer del mateix Gaziell. Potser em vaig equivocar... Quan va arribar la guerra, em va venir a veure a la redacció de *La Humanitat*...

—Per què va deixar *La Vanguardia*, en començar la guerra?

—No ho sé. Em sembla que hi va continuar els primers mesos; però, potser perquè era lerrouxista, va topat amb el Paulino Massip quan aquest va arribar a la direcció després de Maria Luz Morales. La qüestió és que em va venir a demanar feina per favor, tot disculpant-se per haver-me perjudicat quan jo era a *La Vanguardia*. Jo li vaig dir: "Mira, com que sé com penses, no et nomenaré redactor, sinó compaginador". I va estar a la impremta com a cap del cierre fins al final de la guerra, fent la feina que havia deixat en Roig i Guvernau. O sigui, que puc desmentir amigablement en Tarín. El 26 de gener de 1939, mentre la majoria haviem de marxar cap a l'exili, a ell li va faltar temps per tornar a *La Vanguardia* i fer un número extraordinari donant la benvinguda a les tropes franquistes.

—Però no li va servir per fer mèrits, perquè el van fer fora de *La Vanguardia*, els franquistes... Potser perquè era maçó?

—Probablement. Ell s'havia presentat a les llistes del partit radical, en les eleccions municipals de 1931, pel districte primer de Barcelona.

—Era corrent que hi hagués periodistes maçons, aleshores?

—Força corrent, sobretot a les files del partit radical. El més bo és que els periodistes de dretes, els radicals, es treien el carnet sindical de la CNT, mentre que els d'ERC en general teníem el de la UGT.

—¿Des del partit no et van cridar l'atenció

—“En Roig i Guvernau era el compaginador del diari, i encara que constava com a director, qui decidia sobre continguts acabava sent jo”—

pel fet de contractar un lerrouxista ?

—No se'n va adonar ningú. I a més, Barcelona no estava pas tan sobrada de periodistes, aleshores, com per dir que no a un que tenia ofici.

—Potser teniu raó tots dos, en Tarín i tu: que l'Àngel Marsà treballés de dia a l'Ajuntament i als vespres a *La Humanitat*...

—Era molt corrent, aleshores, que els periodistes més o menys simpatitzants d'un partit tinguessin algun lloc a l'Ajuntament, a Govern Civil o a la Generalitat, que era d'on treien el sou, a més de treballar en un diari, on cobraven molt poc. En Marsà cobrava de l'Ajuntament, com a guàrdia urbà —encara que no hi anava pas—, de la mateixa manera que en Lluís Capdevila, primer director de *La Humanitat*, estava adscrit a la brigada de raticides, en Serra constava com a enterramorts, i un altre que era parent d'en Vallès i Pujals era inspector de fanals. Si quan anava cap a la redacció veia un fanal espatllat, avisava que l'anessin a adobar, i per això cobrava un bon sou de funcionari. Fins i tot n'hi havia un que cobrava com a dida de la Casa de Caritat...; em sembla que es deia Àngel, i el feien constar, lògicament, com a Àngela.

—Quan van venir a Barcelona els governs central i d'Euskadi, alguns diaris que es feien fins aquell moment a Madrid i al País Basc van passar a fer-se a Barcelona. Recordes quins tallers feien servir?

—No, perquè aleshores jo ja havia marxat al front i no era a Barcelona. Però estic segur que als de *La Humanitat* no en vam fer cap. Suposo que els diaris anarquistes els devien fer a la *Soli*, i els comunistes a les antigues instal·lacions d'*El Matí*, confiscades per a publicar-hi *Treball*.

—Els treballadors dels tallers de *La Humanitat* van col·lectivitzar l'empresa?

—No. Era un diari de partit.

—També ho era el *Diari de Barcelona*, que va ser confiscat per Estat Català, i el partit va haver d'arribar a un acord amb els treballadors, que havien col·lectivitzat els tallers.

—Era diferent, perquè hi havia hagut un doble canvi de propietat: de la capçalera, confiscada per Estat Català, i de les instal·lacions, col·lectivitzades pels treballadors. Però en el cas dels diaris d'ERC la propietat va continuar sent la mateixa i els treballadors van acceptar la situació. Al contrari: més aviat ens donaven suport. Cada dia, en plegar, dos linotipistes que eren de la CNT m'acompanyaven des de la redacció del diari, a la Ronda Universitat, fins a casa meua, a Girona-Gran Via, perquè no em passés res. I això que des de les planes del diari atacàvem alguns excessos de la CNT...!

—Com finançava el diari, Esquerra Republicana ?

—Els diaris, aleshores, no eren tan cars de fer com ara. Pensa que la nòmina de *La Humanitat* i d'*Última Hora* era de 5.000

pessetes al mes. Normalment els diaris de partit, que eren deficitaris —sobretot si eren en català—, tenien un cavall blanc que hi posava els diners que calien. En el cas de *La Humanitat*, el mecenes era Marià Rubió i Tudurí. Ell també va pagar l'edició de *La Ciutat*, el diari que va representar les opinions d'ERC durant els mesos del Bienni Negre en què *La Humanitat* va estar

—“Periodistes simpatitzants d'un partit tenien un lloc a l'Ajuntament, al Govern Civil o a la Generalitat i era d'on treien el sou”—

suspesa. *L'Opinió*, per exemple, la pagava en Casanelles. *La Veu* la pagaven els prohoms de la Lliga... Això eren coses que tothom sabia.

—I la Generalitat, on governava ERC, no posava diners en els diaris en català...

—La Generalitat no podia subvencionar diaris de partit. I tots els diaris catalans ho eren.

—La redacció del diari va continuar el 1936 al mateix lloc on era abans, en contrast amb altres que van aprofitar la nova situació per millorar les instal·lacions.

—Recordo que em va venir a veure en Queralt, que era el sotsadministrador, a suggerir-me que féssim el mateix que altres partits, que havien confiscat edificis per instal·lar-hi una redacció més àmplia. Fins i tot em va suggerir que ens traslladéssim a un del Passeig de Gràcia, 19, del qual s'havia apoderat l'Esquerra Republicana —el mateix lloc on últimament ha tingut el despatx la Magda Oranich—. Jo li vaig contestar que mentre jo fos el director seguiríem en aquell entresol de lloguer de la Ronda Universitat, 25, el mateix on després de la guerra hi va viure de lloguer el periodista Manuel Vigil.

—A part de *La Humanitat* i *Última Hora*, i també del *Full Oficial del Dilluns*, ERC va influir en algun altre diari, durant la guerra?

—Al revés: en va perdre un, *La Rambla*, que se li va quedar el PSUC. *La Rambla* havia començat a sortir com a diari el gener del 1936, finançat per Josep Sunyol i dirigit per Joaquim Ventalló. Quan en Ventalló va haver de marxar, a causa de les amenaces de la FAI, va agafar-ne la direcció en Lluís Aymamí. Quan el gener de 1937 es va saber que en Sunyol havia estat agafat pels franquistes, l'agost de 1936, durant un viatge a Madrid, i que l'havien afusellat, el PSUC es va quedar el diari, i el director, Lluís Aymamí, es va passar de l'Esquerra al PSUC.

—I com l'Esquerra es va deixar prendre un diari d'aquesta manera?

—És el problema de sempre: eren diaris que, encara que estaven vinculats a un partit, no eren finançats pel partit, sinó que tenien un *pagano*. Mort en Sunyol, l'Esquerra no tenien mitjans per seguir editant *La Rambla*, mentre que al PSUC sí que tenien recursos econòmics, i el van poder seguir editant com a portaveu de les Joventuts Comunistes.

—A més de periodista, tenies la carrera d'advocat, i abans de la guerra havies tret una plaça de jutge municipal. En què et va afectar, això, en començar la guerra?

—Era jutge municipal des del maig de 1934. Jo havia acabat la carrera d'advocat, i un dia en Lluís Ferrer Eguizábal, de la Lliga, que treballava com jo a *La Vanguardia* i també era advocat i funcionari municipal, em va avisar que hi havia una convocatòria de places de jutge municipal. Però jo me'n vaig distreure i no vaig presentar els papers. Quan faltaven només unes hores perquè s'acabés el termini, en Ferrer Eguizábal

va insistir-hi, i ell mateix em va preparar els papers i els vam anar a portar amb el seu cotxe al jutjat de guàrdia —era l'únic periodista de Barcelona que tenia cotxe—. Així els anys 34 i 35 vaig alternar el treball a *La Vanguardia* amb el de jutge municipal. En començar la guerra, allò es va convertir en un desori. Venien pistolers al jutjat a amenaçar-me. No hi havia manera de fer complir la Llei. Un dia em va venir al jutjat un que es deia Gregorio Díaz, a qui havia evitat que el desnonessin del pis, per tornar-me el favor que li havia fet abans de la guerra: “Si vol que liquidi algú, només ha de dir-m'ho. Vostè doni'm la llista dels seus enemics i jo em cuidaré de la resta”. La cosa es va agreujar quan al setembre es van crear els tribunals populars i s'organitzaven camions per anar a veure els afusellaments al Camp de la Bota. Al setembre i octubre n'hi va haver molts. Jo vaig protestar, en un article, que es convertís allò en un espectacle. Al desembre del 1936

vaig presentar la meva dimissió al meu superior del jutjat número 2 de primera instància, que era el Rodríguez Dranguet, no solament per disconformitat amb els tribunals populars i amb les amenaces de què era objecte, sinó perquè ja tenia prou feina amb la direcció de *La Humanitat*.

—Una direcció que va durar tot just un any...

—El setembre de 1937 van cridar la meua lleva. Vaig anar a veure el president de la Generalitat per acomiadar-me i ell va dir-me: “Ni somiar-ho! A tu et necessitem aquí. Ja trobarem alguna cosa”. Li vaig contestar: “Escolti, senyor Lluís: jo sóc responsable d'una sèrie d'articles en què deia que tothom ha de complir les seves obligacions. Tinc dos germans al front, i la meua consciència m'impedeix de fer jo ara allò que tant he criticat dels altres”. Ell hi insistia, i jo li vaig dir aleshores: “Vostè, que mai ha eludit les seves responsabilitats i ha estat dotze vegades a la presó, si es trobés en el meu lloc, oi que aniria

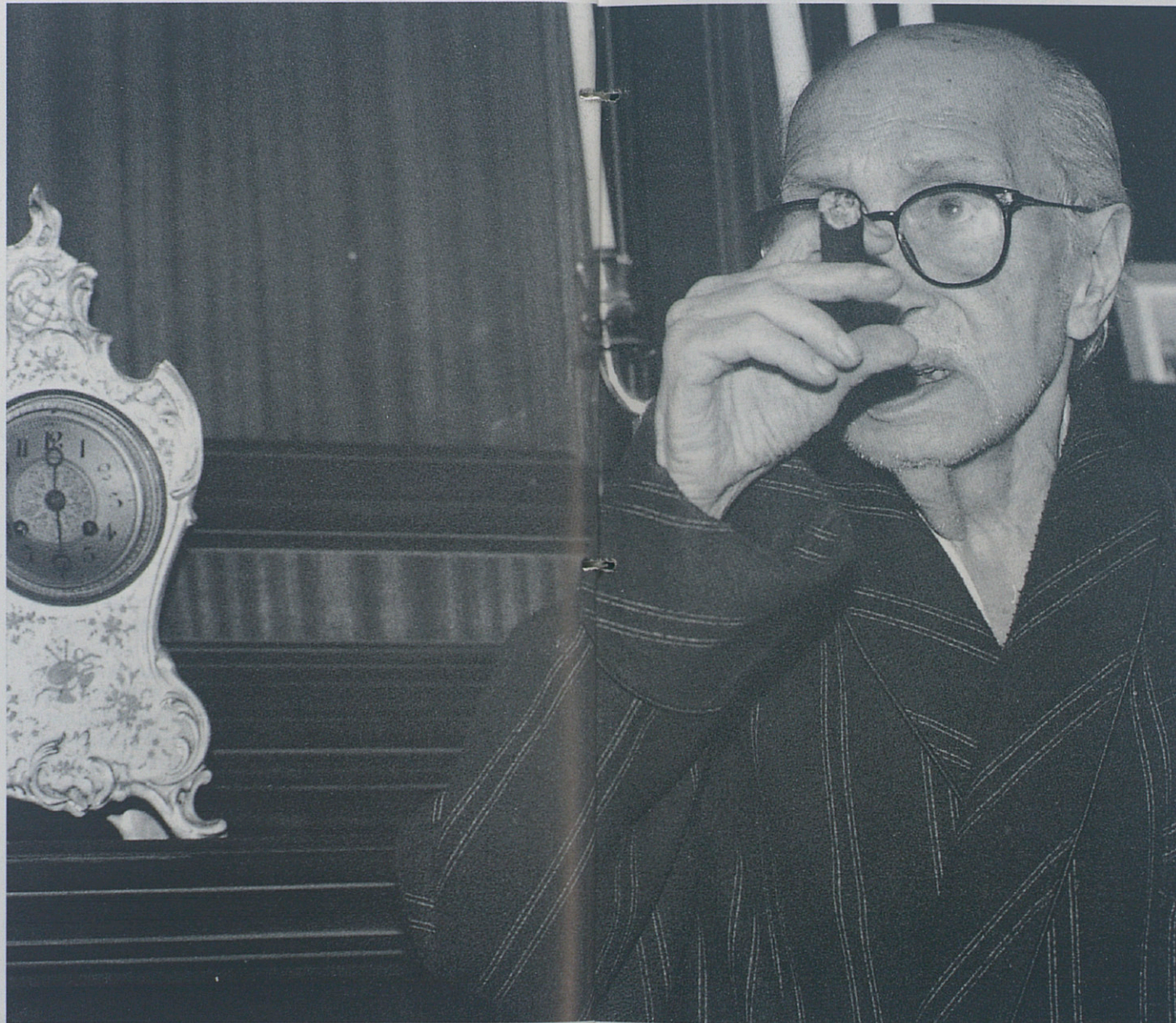
al front?”. Va haver d'acceptar les meves raons, i així vaig deixar de ser director de *La Humanitat* i vaig marxar cap al front d'Aragó. Allà hi vaig tornar a trobar en Lluís Capdevila, el primer director de *La Humanitat*, que feia de cap de premsa del dotzè Cos. Cap de premsa...! Es passava el dia matant mosques.

Aleshores va començar per a Josep Maria Lladó un altre capítol de la seva vida, completament allunyat del periodisme. Un capítol en el qual va deixar el càrrec de director per agafar les estrelles de capità d'infanteria, incorporat al dotzè Cos d'Exèrcit. Un capítol ple d'incidències que potser algun dia quedaran reflectides en les seves memòries, si li vaga d'escriure-les. A Belchite, a Calaf, a l'Escola de capacitació de tinent de Sant Julià de Vilatorrada, a Barcelona, el 25 de gener de 1939, comandant les restes d'un batalló en retirada, als camps de concentració, a París i a Montpeller, fugint dels alemanys, a la resistència, com a redactor de *L'Espoir*, revista de la SFIO, a Niça, com a secretari del comte de Güell, al retorn a Catalunya, el 1952, per la porta del darrera: guions d'"El repórter Tribulete" per a l'editorial Bruguera, col·laboracions a la *Revista de Puig Palau* i Riera Clivellé, signant amb el pseudònim d'Amílcar, adaptant guions per a Radio Barcelona —gràcies a l'ajuda de Manuel Tarín— i finalment, el 1964, quan apareix *TeleXprés*, la possibilitat de tornar a un diari signant amb el seu nom, encara que amb la categoria d'auxiliar de redacció, perquè no disposava del carnet imprescindible per treballar com a redactor. La rehabilitació plena li va arribar, curiosament, de la mà d'Antonio Martínez Tomás, president de l'Associació de la Premsa, el mateix que l'havia fet entrar a *La Vanguardia* el 1933 i el mateix que, com Lladó no s'està de recordar, va col·laborar el 1939 amb les autoritats per a la depuració de companys de professió. Una mostra més de les immenses contradiccions del règim franquista.

—Va haver-hi periodistes que es van passar moltes hores a la Casa de l'Ardiaca resseguint tots els articles publicats durant la guerra per companys de professió, o notícies que fessin referència a la seva activitat, i que van elaborar informes complets per a la policia. Volien fer mèrits. Quan vaig tornar, el 1952, havia de presentar-me cada dia a comissaria, i l'inspector amb qui habitualment parlava, que es deia Vitaller, em va mostrar l'informe de les meves activitats, on no hi faltava res. “*Pero queda claro que sólo se me puede acusar de cuestiones políticas, no de delitos de sangre*”. “*Por mucho menos fusilaron gente, en 1939*”, em va contestar. Així van matar el pobre Carles Codolà Rubio, un periodista d'esquerra que havia comès l'únic delicte de fer crítiques de cine per a *La Vanguardia*.

—Van afusellar algun altre periodista de Barcelona, a la postguerra?

—A Barcelona em sembla que no. En van matar més el trenta-sis. ●

—“Als diaris de partit, que eren deficitaris sobretot si eren en català, un mecenes hi posava els diners que calien”—

—“Els franquistes van matar Carles Codolà. Però van ser afusellats més periodistes el trenta-sis que el trenta-nou”—